

Aproximació a la situació econòmica de Manacor a partir de l'interrogatori de 1800

Antònia Morey Tous

L'objectiu d'aquesta comunicació és doble. D'una banda, donar a conèixer la situació econòmica de Manacor en una data concreta (1800) i, de l'altra, comentar breument la font a partir de la qual faig aquesta aproximació: concretament, les respostes dels pobles de Mallorca a un conjunt d'interrogatoris sobre població, agricultura, indústria, comerç i ensenyament públic, que el 1800 i per iniciativa del ministre mallorquí Miquel Gaietà Soler¹ (1746-1809) foren enviats des del Departamento del Fomento General del Reino a tots els ajuntaments i cossos patriòtics de la monarquia hispànica².

Aquests interrogatoris, tal i com es posa de manifest al seu preàmbul, tenien com a finalitat última conèixer la situació general del país i articular un pla de reformes capaç de fomentar el "benestar" general de la població i el creixement dels distints sectors econòmics; a més, òbviament, de promoure, en uns moments en què la monarquia es trobava immersa en distintes guerres, la mobilització de capitals en benefici de la hisenda pública. Factor, aquest darrer, que explica que sigui precisament la Secretaria d'Hisenda, aleshores dirigida -com ja he dit- pel mallorquí Miquel Gaietà Soler, l'organisme responsable de processar i confrontar la informació estadística necessària per assolir, d'una banda, el creixement econòmic del país i, de l'altra, la reforma del sistema impositiu.

L'amplitud dels temes tractats als interrogatoris i, sobretot, el moment històric que reflecteixen -l'etapa final de l'Antic Règim-, ajuda a entendre que les respostes d'algunes regions espanyoles ja hagin estat publicades³, i, alhora, l'interès que podria tenir per als historiadors mallorquins i els estudiosos en general que s'e-

1. La seva biografia completa és encara un tema pendent, però per a una visió de conjunt, a més de la ressenya biogràfica publicada per J. Canga Argüelles (1980), es pot consultar l'article de J. Salvà (1977), les notícies que donen J. Llabrés Bernal (1958; 1: 144 i s.) i M. dels Sants Oliver (1982; 2: 139-174) i l'article que li dedica J. M. Bover (1976; 2: 406-416). I, sobre la seva intervenció en la primera desamortització de Godoy, l'article més recent de R. M. Martínez de Codes (1998).

2. Les respostes dels municipis de Mallorca que contestaren aquest interrogatori es conserven, actualment, a l'Arxiu Municipal de Palma (L.P., 677 bis). Els pobles que hi figuren són, en conjunt, vint-i-set: Alaró, Alcúdia, Algaida, Artà, Binissalem, Bunyola, Campanet, Campos, Deià, Felanitx, Inca, Lluçmajor, Manacor, Marratxí, Montuïri, Petra, sa Pobla, Porreres, Puigpunyent, Sant Joan, Santa Maria, Santa Margalida, Santanyí, Selva, Sencelles i Sóller.

3. Entre d'altres, les de Navarra (A. García Sanz, 1983) i Múrcia (M. T. Pérez Picazo, 1985), encara que en relació a un altre conjunt d'interrogatoris manats imprimir pel mateix ministre posteriorment (vegeu nota 5).

ditassin els interrogatoris de Mallorca. Una tasca, per cert, que jo mateixa esper concloure en breu però que, de moment, i respectant la temàtica d'aquestes jornades, deixaré parcialment de banda per centrar-me sobretot en les respostes del poble de Manacor, les quals he transcrit íntegrament per la utilitat que consider que poden tenir per als estudiosos locals. Tot i això, abans, encara que només sigui de passada o, si més no, per retre un petit homenatge al malaguanyat ministre mallorquí, sí que tinc interès a explicar l'origen d'aquests interrogatoris. Fonamentalment, perquè la majoria d'investigadors de les illes només han relacionat la figura de Miquel Gaietà Soler amb episodis negatius⁴ quan, de fet, aquest interrogatori en concret i d'altres que durant l'any 1802 tornà a manar imprimir i envià des del Departamento del Fomento General del Reino⁵, demostren que el ministre mallorquí mereix ésser destacat també, i malgrat tot, per haver estat un dels iniciadors de l'estadística oficial a Espanya (A. Matilla Tascón, 1960: IV).

En qualsevol cas, la seva voluntat per conèixer la situació econòmica dels distints territoris de la monarquia hispànica és molt anterior al seu nomenament de ministre d'Hisenda, com ho demostra, per exemple, que durant el temps que estigué destinat a Eivissa en qualitat d'assessor del Tribunal Civil, desenvolupàs un programa intensiu de millores urbanes, agrícoles, comercials, industrials i civils per a les Illes Pitiüses. Una obra, per cert, que juntament amb les recomanacions que d'ell va fer el seu amic Antoni Despuig, aleshores arquebisbe de Sevilla, li serví per ascendir el 1796 a Alcalde de Casa y Corte i, una vegada a Madrid i des d'aquest càrrec, assolir categories superiors; sobretot, en el decurs de l'any 1798, primer la de conseller d'Hisenda, poc temps després la de conseller del Suprem de Castella i, posteriorment, gràcies a la intervenció del ministre Saavedra, el càrrec de superintendent general d'Hisenda i director de la Secretaría del Despacho. Càrrec, aquest darrer, que deixà pocs mesos després (l'agost) per encarregar-se, a causa de la malaltia del titular, del Despacho de Hacienda (R. M. Martínez de Codes, 1998: 476).

Segons A. Escudero (1999: 325), Miquel Gaietà fou nomenat oficialment ministre d'Hisenda el 6 de setembre de 1798 i, gairebé tot d'una, s'interessà per reestructurar la Secretaria d'Hisenda. Aquest interès queda demostrat, per exemple, a les memòries relatives als mesos de gener i febrer de l'any 1800, comentades per Escudero (1999), on es veu que Soler pretenia organitzar distintes seccions d'estadística dependents de la Secretaria d'Hisenda. I, també, a la reial instrucció de 26 de

març de 1800. De fet, aquest és el primer document en què el nou ministre exposa la peremptòria necessitat d'analitzar la situació econòmica i social del país i els mitjans dels quals se servirà per fer-ho.

Comença fent esment dels canvis recents en el règim d'administració de la Reial Hisenda i dels interessos paternals del monarca (Carles IV) d'augmentar la població (el nombre de vassalls) i la seva felicitat i, alhora, d'incrementar les rendes de la Corona. Una triple finalitat que requeriria, primerament, conèixer l'estat en què es trobaven les distintes branques de l'economia (agricultura, indústria, comerç, població, etc.) dins el conjunt del país; tasca que en aquell mateix document encomanava als intendants dels distints territoris recordant-los que havien d'exercir "*la doble función de coleccionar las noticias, dixerirlas y comunicarlas á la Superioridad, y de poner luego en práctica las resoluciones soberanas*"⁶.

Pel que sembla, aquesta reial instrucció tingué una influència desigual als distints territoris. Però, en el cas concret de Mallorca, motivà que l'intendent, José de Jáudenes i Nebot, manàs imprimir un interrogatori especial dividit en quatre apartats -població (sis preguntes), agricultura (atorze preguntes), fàbriques i artefactes (quatre preguntes), comerç (quatre preguntes) i ensenyament públic (dues preguntes)- i que l'enviàs als distints batles reials de l'illa precedit d'un preàmbul en el qual explicava el perquè d'aquell document. L'interrogatori que ens ocupa porta data de 30 de juny de 1800 i en el preàmbul recorda als batles reials que no es tracta tant de perseguir "*una exactitud métrica*", com "*unos datos de aproximación*" i que importa més que mai "*vencer todas las dificultades que se ofrezcan, y contribuir así á la grande obra de la general prosperidad de la Monarquía*". D'altra banda, tant pels temes sobre els quals interroga com pels termes que utilitza, és evident que es tracta d'un document interessant per comprendre l'esperit de la II.lustració:

*"Dirigido el Rey nuestro señor de los impulsos del mas fino amor ácia sus amados Vasallos, y deseoso de contribuir á su dicha por todos aquellos medios que le sugiere su paternal cuidado; me encarga con orden especial expedida en Aranjuez á 26 de marzo último, comunicada por el Excelentísimo Sr. D. Miguel Cayetano Solér, la gloriosa tarea de elevar á su Real conocimiento todos los obstáculos que obstruyendo principalmente la marcha de la agricultura, de las fábricas y del comercio, han retardado otro tanto ó imposibilitado su adelantamiento: y como para el feliz desempeño de tan elevado é importante objeto, necesito rodearme de las luzes y conocimientos de todos los cuerpos de este Reyno; acudo á Vm. (...) con el doble fin de indagar hasta los más recónditos por menores, y contribuir (...) al grande y saludable Plan que se ha propuesto S.M. para la general felicidad de sus Vasallos: con esta confianza espero de su amor al Rey, y á la Patria, se esmerará Vm. en responderme directamente, y del modo mas particularizado, y exacto que le sea posible sobre todos y cada uno de los siguientes artículos."*⁷

6. A.M.P. (L.P., 677 bis): circular impresa que acompanya els distints interrogatoris.

7. *Ibid.*, referència anterior.

4. Bàsicament, amb la desamortització eclesiàstica ja esmentada, l'impost del quint del vi i els nombrosos càrrecs que facilità als seus familiars i amics. Vegeu, per exemple, J. Llabrés Bernal (1958: I: 159-164) i M. dels Sants Oliver (1982: I: 159-164). Convé no oblidar, a més a més, que el 1808, com a conseqüència del motí d'Aranjuez, el poble de Madrid li cremà la casa i, posteriorment, fou jutjat per malversació de fons públics. I, encara que fou absolt, el 1809 morí assassinat a Malagón, després que uns amotinats el relacionassin amb la impopular contribució sobre el vi que anys abans havia projectat (J. Canga Argüelles, 1980: 144).

5. En particular, els cinc següents: «Interrogatorio sobre la cantidad, calidad, destino y cultivo de las tierras para formar la división agrícola de España», «Interrogatorio político...», «Interrogatorio sobre las fabricas, artes y oficios de cuyas preguntas deben contestar con la mayor individualidad todas las ciudades, villas y lugares del Reyno», «Interrogatorio a que deben contestar todos los pueblos de España, para que el Departamento de Fomento General pueda presentar el censo de población del año 1802...» i «Interrogatorio sobre las producciones...».

En qualsevol cas, una vegada enquadrada la font i exposada la seva finalitat, el que cal és passar ja a comentar les respostes de Manacor i inserir-les, al mateix temps, dins el conjunt general de l'illa. Per això em serviré, fonamentalment, de l'estudi fet per A. Segura i J. Suau (1981) a partir de l'anàlisi de totes les respostes conservades i amb la intenció de valorar el pes de les activitats no agràries dins el conjunt illenc. L'anàlisi de les respostes els portà a parlar, gairebé categòricament, del feble pes d'aquestes activitats i de la forta incidència de l'agricultura i dels terratinents sobre la vida social i econòmia de l'illa (A. Segura/J. Suau, 1981: 417 i s.). Apuntaven que la situació reflectida en aquests interrogatoris era d'una forta polarització social; és a dir, d'unes grans diferències entre uns pocs que controlaven la pràctica totalitat de les terres (la gran propietat) i uns molts absolutament dependents dels primers, que per sobreviure no tenien pràcticament més remei que anar a jornal a les seves possessions. I, de fet, aquesta és la situació que reflecteix en part l'interrogatori de Manacor. Sobretot, si ens fixam en els aspectes següents:

- A la resposta núm. 2 d'agricultura s'indica clarament, per exemple, que la majoria de les possessions són d'estrangers i que la resta de terres estan repartides entre els habitants del poble; un tipus d'estructura de la propietat que explicava, alhora, que els propietaris de les grans finques -generalment residents a Palma i qualificats d'estrangers al document que ens ocupa- no les explotassin directament. Tal i com es fa constar a la resposta núm. 13 del mateix apartat, el règim de tinença preferit per aquest tipus de propietaris era l'arrendament; és a dir, el lloguer d'aquestes terres per períodes curts de temps i a canvi del pagament d'una renda, de vegades estipulada en diners, d'altres en gra i, sovint, mixta (diners i gra), però gairebé sempre incloent també diversos presents: xots, formatges i brossat per a Pasqua; porcells, ous i pollastres per a Nadal, etc. Aquestes possessions, per altra banda, eren explotades, bàsicament, mitjançant la utilització d'un gran nombre de mà d'obra jornalera i, sovint, a canvi d'uns jornals molt baixos. A l'interrogatori en qüestió, concretament a la resposta núm. 3 de l'apartat de població, s'especifica que només els jornals dels segadors (sens dubte un dels treballs més pesats i realitzat gairebé sempre per homes adults) eren relativament alts: podien arribar a pujar fins a 1£ i anaven, a més a més, mantinguts, mentre que els referits a la resta de tasques que es feien durant tot l'any estaven generalment a 7 sous i 6 diners sense mantenir.

- Respecte al feble pes de les activitats no agràries, interessa assenyalar, en canvi, que si relacionam el nombre total de veïns amb oficis mecànics que surten a la pregunta núm. 1 de l'apartat de "*fábricas y artefactos*" (en total 328) amb el nombre total de veïns que s'anoten a la pregunta núm. 1 de població (1.644), Manacor és el poble que presenta un percentatge més elevat de veïns dedicats a aquest tipus d'activitats. Concretament, un 19,95%, seguit dels pobles de Lluçmajor, Binissalem, Campanet i Artà (A. Segura, J. Suau, 1981: 418). I en relació a la tipologia d'aquestes activitats, si ens fixam en el nombre d'empleats en cada una d'elles, observam que sobresurten, fonamentalment, els 50 tallers de teixidors de lli, que tenien 100 homes, i els 36 tallers de fusters, amb 72 homes més. A con-

tinuació, els canterers i sabaters, amb 30 homes respectivament; els picapedrers, amb 25 homes; els ferrers, amb 26 homes; els peraires, amb 20 homes; els teixidors de llana, amb 18 homes; i els forners, amb 7 homes. Unes dades que demostren, si més no, que a Manacor la tradició de treballar la fusta ve d'enfora.

- Un altre tipus d'activitat que val la pena destacar -tot i que en aquesta ocasió està més relacionada amb l'agricultura- és la fabricació d'aiguardent. Tal i com es manifesta a l'apartat núm. 4 de les fàbriques, a Manacor hi havia 22 alambins; una xifra que, si la posam en relació amb les dades del conjunt illenc estudiades pels autors citats (A. Segura, J. Suau, 1981: 423), tampoc no és menyspreable. Manacor ocupa el quart lloc, seguit de Felanitx (65 alambins), Lluçmajor (44 alambins) i Porreres (36 alambins). Aquest fet s'explica, sobretot, si ens fixam en la resposta a la pregunta núm. 5 d'agricultura: es diu que hi ha 1.100 quarterades sembrades de vinya, les quals produeixen, d'un any a l'altre, un total de 1.500 càrregues (més o menys 22.000 kg.). S'indica, així mateix, que és més productiva una quarterada sembrada de vinya que no pas una sembrada de cereals o d'arbres, i, per altra banda, que la qualitat del vi no permet el seu transport ni per mar ni per terra, raó per la qual s'ha de convertir en aiguardent; es calcula la producció anual d'aquest producte en 1.500 quartins (aproximadament 30.420 litres).

- Si d'aquí passam a comentar la resta de collites, observam l'ordre següent: blat i xeixa, 32.000 quarteres; ordi, 13.000 quarteres; civada, 19.000 quarteres; faves i altres llegums, 6.000 quarteres; lli i cànem, 15 i 70 quintals respectivament; mel, 10 quintals; cera, 4 quintals més; ametlles, 50 quarteres; fruites i hortalisses per al consum del poble i oli, pràcticament inexistent. Aquestes xifres ens permeten parlar de Manacor com un poble fonamentalment cerealícol que combina aquesta activitat amb la producció d'aiguardent. Així mateix, pel que es dedueix de la resposta núm. 11 de l'apartat d'agricultura i de la núm. 1 de comerç, les activitats ramaderes eren també rellevants. S'indica, concretament, que es criava ramat de diverses espècies (cavalls, muls, vaques, ovelles, cabres i porcs) i que el seu producte anual ascendia, d'un any a l'altre, 20.000£. A més a més, una part dels comerciants del poble, tot i ésser de "*corto caudal*", es dedicaven a comprar i vendre tota espècie de ramat.

- En qualsevol cas, el que deixen entreveure els interrogatoris, tant el de Manacor en particular com els de la resta de pobles de Mallorca, és que la majoria de gèneres fabricats o produïts a les viles es destinaven al consum dels mateixos pobles i que, com a màxim, es venien a la capital. Aquest darrer fet, com ja varen posar de manifest els autors indicats (A. Segura i J. Suau, 1981: 435-37), tenia relació amb la pobresa de la major part de la població mallorquina, la qual cosa, al seu parer, determinava que no hi hagués un mercat intern prou articulat. A més, destacaven altres obstacles: el mal estat dels camins i la manca de possibles per arregar-los (qüestió que també es posa de manifest en el cas de Manacor a la resposta núm. 4 de l'apartat de comerç); els escassos mitjans de què generalment disposaven els comerciants (aspecte que ja hem destacat en el cas de Manacor); el fet que molts de pobles no gaudissin de fires ni mercats, etc. En qualsevol cas, aquest darrer

aspecte no afecta el cas que ens ocupa, ja que -com es diu a la pregunta núm. 2 de l'apartat de comerç- a Manacor hi havia tres fires, que tenien lloc els tres primers diumenges de setembre.

Per acabar, vull assenyalar que, malgrat tot, d'aquests interrogatoris hom pot deduir una certa voluntat per part de les autoritats locals d'amagar la situació econòmica real de les viles. Això es demostra, per exemple, en el fet que a les preguntes dels distints apartats sobre quins són els obstacles que s'oposen al desenvolupament general d'una activitat concreta -sigui l'agricultura (resposta núm. 14), la indústria (resposta núm. 3) o el comerç (també la resposta núm. 3)- es contesti expressament que no hi ha cap obstacle. Aquest tipus de respostes, al meu parer, s'han de relacionar més amb el possible temor de les autoritats locals (al cap i a la fi, membres del grup oligàrquic) a les reformes que pogués plantejar Miquel Gaietà Soler (personatge de sobres conegut a Mallorca), que no pas a l'autèntica realitat d'aquells moments. Aquesta sospita, per altra banda, ja la vaig posar de manifest en el decurs d'una altra recerca destinada a comentar les respostes dels interrogatoris polítics de 1802 (A. Morey, 1999). De totes maneres, som de l'opinió que a l'hora d'utilitzar els interrogatoris s'ha de partir de la base -com, de fet, ja indicava l'intendent en el preàmbul del de 1800- que no perseguien una exactitud mètrica; observació a la qual jo afegiria, a més a més, que les ocultacions o els possibles enganys poden resultar, fins i tot, útils als historiadors per entendre el punt de vista de les autoritats locals en relació a les reformes que es pretenien posar en pràctica des del Ministeri d'Hisenda.

Transcripció de les respostes de Manacor a l'interrogatori de 1800

DE LA POBLACIÓ

1. Qual el número de los vecinos, familias, y casas particulares, asi, en la Villa, como en su territorio?

Se compone este vecindario dentro de la villa de 1.412 vecinos, y fuera de la población al campo de 232 que juntos componen mil seiscientos quarenta y quatro.

2. Quales los medios de subsistir para los pobres, quando sanos, y quales para quando enfermos?

Los pobres de solemnidad quando sanos, y no pueden trabajar piden limosna, y quando enfermos los admite una Junta de Caridad establecida en este pueblo, en donde hallan cama, y lo demas necesario.

3. Hasta que precio disminuyen los jornales en el invierno, y qual el mayor á que alcanzan en el verano?

Con el verano año de cosecha regular en el tiempo de la sega dan veinte sueldos por jornal, y comida y en el invierno siete sueldos y seis dineros fuera comida.

4. En que puede y suele emplearse el Pueblo para ganar su vida los dias lluviosos, y de escazes de trabajo en el campo?

En este Pueblo no se experimenta escazes de jornal, todo el año quien quiere trabajar halla su jornal.

5. Que cantidad de granos y legumbres se necesita para el consumo de la villa y distrito?

El consumo anual de este pueblo de legumbres se considera a mil ochocientas quarteras, y de granos veinte mil quarteras todo para comer.

6. Si hay en la villa ó sus alrededores algunos charcos ó pantanos, que puedan inficionar el ayre, y ocasionar enfermedades?

Pasa por en medio de la villa un torrente, y se necessita de su recomposición, y que no seria de mucha consideracion su coste.

DE LA AGRICULTURA

1. De quantos estadales, ó canas cuadradas se compone la quarterada, y si se observa la misma medida para las dehezas, que para tierra cultivada?

Se compone la quarterada de quatrocientos estadios cuadrados de veinte y un palmo, y tres quartos cada estadio, y la misma se observa en la deeza.

2. En que consisten las tierras de la Villa en toda la extension de su territorio?

Las tierras de este Pueblo estan repartidas en los moradores en diferentes partidas, y los predios los mas son de estrangeros.

3. Quantas quarteradas de la mejor calidad, quantas de la buena, mediana, medianisima, é infima; y lo que suelen producir por medida de semilla aquellas respectivas calidades, con un cultivo y abono ordinarios?

En este pueblo hay quinientas sinquenta quatro quarteradas de la mejor calidad, que necessita dos quarteras de semilla medida mallorquina cada una para sembrarla, y producirá al año veinte quarteras. De la buena setecientas sinquenta quarteradas que necessita de una quartera y media para sembrarla y producirá cada una doce quarteras. De mediana mil quinientas quarteradas, que necessita de una quartera y una barquilla cada una, y producirá al año seys quarteras cada una. De la medianisima mil seyscientas sinquenta quarteradas, que necessita una quartera cada una, y producirá al año tres quarteras cada una; y en quanto á la infima no la hay de esta calidad. De cuyas quatromil quatrocientas sinquenta y quatro quarteradas se rebaja el tercio, que son mil quatrocientas ochenta y cinco, que estas quedan para pastos, y legumbres que dan de redito anualmente onse mil doscientas y sinquenta quarteras trigo, y candeal y otras tantas de sevada, y avena, sin los Predios q[u]e hay en este Pueblo.

4. *Quantas quarteradas desnudas de arboles frutales, y quantas cubiertas con ellos, la calidad de los arboles, y quales los que dan mas frutos, y mayor beneficio al cultivador?*

En este pueblo no hay plantio de arboles frutales de concideracion, y por esto no se espresan, si que unicamente hay en toda la poblacion quatrocientas quarteradas plantadas de higueras en distintas porciones de tierras que dan de beneficio diez libras al año.

5. *Quantas quarteradas plantadas de viñas, y qual es la diferencia del produco entre una quarterada de viña, y una de sementeras; entre una complantada de arboles, y otra desnuda de ellos?*

Se encuentran en toda la extencion de la Poblacion mil y cien quarteradas de viña plantada, y producen los años regulares quince mil cargas de trescientas libras mallorquinas cada carga, y se considera que dara mas producto una quarterada de viña plantada, que una quarterada de sementera, é igualmente que una plantada de arboles.

6. *Que cantidad de tierra ocupan los montes, los pedregales, las lagunas y pantanos, los arenales, y salobreños?*

Se concidera que ocuparán los montes quatro mil y quinientas quarteradas, y por lo que toca â lagunas, arenales, y salobreños no las hay en toda estencion.

7. *Si están cubiertos los montes, arenales y deesas, de arboles, y de que calidad, qual su destino y producto, y en que consiste? si lo están de matas y maleza, para que calidad de ganado son buenos sus pastos? si se han descubierto algunos minerales, qual es su especie y à donde páran?*

Los montes de este termino los mas estan desnudos de arboles, y los pocos que hay cubiertos lo estan de pinos, y los otros de matas, algunas Azebuches, y otros arbustos, cuyos pastos sirven para toda especie de ganado, assi mayor, como menor, y especialmente por el ganado cabrío, y por lo respectivo â minerales hasta ahora no se sabe noticia haya alguno.

8. *Si pudieran agotarse las lagunas y pantános, mediante algunos canales hondos, ó si por falta de declive seria preciso subir las aguas por medio de maquinas hidráulicas; y en tal caso que cantidad de tierras podria desecarse y habilitar al cultivo?*

En este Cap[itulo] no hay nada en toda la estención de este Pueblo.

9. *Si se utilizan ó no las tierras salobreñas, y en caso de que si, de que modo?*

En este Pueblo no se encuentran tierras salobreñas.

10. *En que consisten las cosechas de la Villa y de su territorio, especificando la calidad, y cantidad de cada una, asi de los granos, trigo, cevada, avena, avas y demas legumbres; como de los vinos, aceyte, sedas, lanas, lino, cañamo, miel, cera, almendras, frutas, y ortalizas; debiéndose entender en quanto à la cantidad de estos dos ultimos, de una evaluacion de su producto: por lo tocante al vino, añadirían la particularidad de si se conserva bueno, y sufre transportre por mar, ó si es preciso convertirse en aguardiente; y en tal caso, qual es la cantidad que de este licor se fabrica anualmente; especificarán asimismo, por lo respectivo al aceyte, la cantidad de las tres especies, de fino, tendero, ó javonero?*

La cosecha de trigo, y candeal (comprehendido lo que va expresado en el Cap[itulo] 3 ascenderá un año con otro treynta dos mil quarteras, cevada trece mil, avena diez y nueve mil, avas y demas legumbres seys mil, el vino está expresado en el Cap[itulo] 5, lino quinze quintales, cañamo setenta quintales, miel diez quintales, cera quatro quintales, almendras sinquenta quarteras, frutas no las hay, ortolizas para el abasto del Pueblo; por lo tocante a vino es poco el que se conserva, y raro el que sufra la extraccion fuera Reyno, que lo sobrante ultra el consumo se convierte en aguardiente, y extraccion en especie para la Isla; Se fabricará anualmente mil, y quinientos quartines de aguardiente y estas consumen en el Pueblo, y en la Isla, y algunos embarcos quando lo permite la Estacion, y cosecha. Con lo respectivo â azeyte, por ser de poca consideracion no se expresa.

11. *Que especie de ganado se emplea en la labranza, ó el tragin, y la cantidad de cada una: especificarán las diversas especies de crias, sean para cavallos, machos, mulas, burros, ganado lanar, de cabrío, y cerdos; anotando las cantidades de cada especie, con una evaluacion de su producto anual, y la particularidad de si se mantienen todo el año ó parte del, con los pastos de la Villa?*

La especie de ganado que se emplea en la labranza o tragin son cavallos, Mulas, Machos, Burros, y ganado vacuno, y al tragin por lo general todo machos. En cuanto â las crias de ganado de diversas especies se crían cavallos mulas, machos, burros, vacuno, ganado lanar, cabrio, y de cerdos, y su producto ascenderá un año con otro veinte mil libras, y se mantienen todo el año en el mismo termino.

12. *Si hay pastos y bienes comunes; y supuesto que los haya, en que consisten?*

No hay bienes Comunes en este Pueblo

13. *Quantos son los Predios arrendados, como se hacen ordinariamente los arrendamientos, à que precio y condiciones, y porque término?*

Los Predios de este termino son doscientos treynta, y dos, pequeños, y gran-

des, cuyos arrendamientos se hazen de distintos modos, unos con grano, y dinero, y otros con dinero, y cada uno con sus respectiva avarias; como son corderos, y pluma, porcion de lana, y queso, y regularmente todo portado â su respectivas habitaciones de sus Propietarios.

14. Me comunicaran sobre cada uno de los antecedentes artículos, quales son los obstaculos que hayan reparado, estorvar su progreso, perfeccion y general adelantamiento; y quales los medios que entiendan mas conducentes à mejorar los objetos que comprenden?

No se ha descubierto hasta el presenta obstaculo alguno, nî comprehendemos lo haya, que estorve el progreso de la agricultura.

DE LAS FABRICAS I ARTEFACTOS

1. En que consisten las de la Villa y su territorio; que especies de oficios mecánicos, y que número de Oficinas y oficiales de cada una?

Este Pueblo consiste en treze Boticas de Herreros en que están empleados veinte y seys hombres, sinquenta Boticas de Texedores de Lino, en donde se emplean cien hombres, ocho Boticas de Texedores de Lana, en donde se emplean diez y ocho hombres, tres Boticas de horneros, en donde se emplean siete hombres, dose Boticas de Albañiles, en que se emplean veinte y cinco hombres, diez y seys Boticas de Pelayres, en donde se emplean veynte hombres, treynta y seys de Carpinteros, en donde se emplean setenta y dos hombres, doze Boticas de Cantareros, en que se emplean otros treynta hombres, y veynte de zapateros en que se emplean otro treynta hombres.

2. De que especie son los texidos que se fabrican, y que cantidad de lanas, estambre, seda, algodón, lino, ó cañamo pueden consumir anualmente?

La especie de texido en distintos texidos de lana, y estambre, que fabrica el Officio de Texedores de lana, de que se abastece el Pueblo, y tambien sacan algunas porciones al interior de la Isla, cuyo consumo se cosidera cada año cien quintales, comprehendido seda y algodón. Las fabricas de Texedores de lino, su fabrica consiste en listados, ropas de lino de toda especie comunes, y de mediana calidad, cuyo despacho es en el mismo Pueblo, y lo sobrante por los otros Pueblos, y su consumo se cosidera quatrocientos quintales para el consumo de las Fabricas.

3. Donde encuetran su despacho ó consumo todos los generos manufacturados en la Villa, con una anotacion de los estorbos que mas se opongan à su multiplicacion y adelantamiento?

Esta expresado el consumo en el antecedente Capitulo, y no se ha descubierto hasta el presente estorvo alguno para su progreso, y adelantamiento.

4. Que numero de alambiques hay en la Villa, ó su distrito pertenecientes à los mismos moradores, y lo que cuesta de fabricacion un quartin de aguardiente?

El numero de alambiques de aguardiente consisten en veinte y dos, y se regula en cinco sueldos mallorquines el coste de un quartin de aguardiente.

DEL COMERCIO Y EL TRAFICO

1. Que numero de comerciantes, tenderos, y traficantes hay en la Villa y su distrito; en que consiste principalmente el comercio, ó tráfico de cada uno de ellos, y quales los objetos de que mas se necesita, y tendrian mas pronto y seguro despacho en todo aquel vecindario?

El numero de los comerciantes, no se pueden dezir Comerciantes, porque son de corto caudal, y algunos se emplean ó dedican en crias de ganados, algunos en comprar de toda especie de ganado, y bolverlos â vender, y de tenderos que su principal comercio es llevar con sus machos efectos â la Capital, y traher de alli lo necessario para sus tiendas; y en quanto â los o[b]jetos se despacha lo que tienen en sus Boticas.

2. Si hay ferias ó mercados, y quales los dias de la semana, mes y año, señalados à este efecto; quales asimismo los principales objetos que se venden y compran aquellos dias, y si es mucho ó poco el concurso de compradores y vendedores?

Hay en este Pueblo tres Ferias los tres primeros Domingos de Setiembre, y se compone de toda especie de ganado mayor, y menor, con abundancia, e igualmente de toda especie de officios llevan sus efectos para vender, y el concurso consiste en la estacion del tiempo.

3. Expresarán con confianza, quales son los obstaculos que hayan apercebido estorbar su libertad, y especialmente si se exercen ó no algunos monopolios?

No se concidera estorvo alguno en los antecedentes Cap[itulo].

4. En que estado están los caminos, y quales los arbitrios menos gravosos que podrian tomarsen la Villa, con el fin de costear una porcion de lo que se necesitaria, asi para recomponerlos, como para construirlos de nuevo, de modo que todo el carruage pudiese executarse con carros?

El estado de los caminos el que podria dar mucho adelantamiento â toda especie de efectos, de que gosa este Pueblo, es el Camino que desde la Poblacion se va â la Marina, y Puerto llamado Cala Manacor; cuyo Camino necesita de su recomposicion, y los arbitrios que se concideran menos gravosos para dicho fin, serian los sobrantes que resultan de la Talla anualmente, que con esto seria sufficiente para el fin expresado, y que en pocos años se experimentarían los efectos que resultarían de el.

DE LA ENSEÑANZA PUBLICA

1. Si hay ó no alguna escuela pública donde se enseñe à los niños la Doctrina christiana, à leer, escribir y contar; en la suposicion que si, especificarán si la Villa tiene, ó no propia alguna casa destinada à tan esencial y util objeto; que dotacion tienen los Maestros y quien contribuye à ella?

En este Pueblo hay una Escuela Publica, donde se enseña à los Niños la Doctrina Christiana, leer, escribir, contar, y la latinidad, dotada en sinquenta libras, y en el pie en que se halla se experimentan muy pocos progresos à causa de no poder atender à una, y otra enseñanza.

2. Especificaran asimismo quales son los arbitrios mas expeditos, y menos pesados à los particulares (aunque fuesen de los destinados à otros objetos piadosos) que podrian tomarse con el fin de establecer una escuela donde se enseñase gratuitamente la letra del Catecismo, à leer, à escribir y contar, y el trato civil de los niños; asi como otra de costura para niñas, donde se les proporcionase igual enseñanza gratuita, menos el escribir y contar?

Los Arbitrios que podian causar menos perjuicio generalmente; son unas mandas Pias antiguas de Parentela, y se considera un abuso general, lo que se van empadronando annualmente en los Libros de Parentela sin presentar Documento alguno mas que dezir, soy de la Parentela, y resultando tantos individuos, que en la reparticion que se haze annualmente, à unos cabe quantro sueldos, à otros dos, à otros cinco, y à otros seys dineros. Cuyas fundaciones expresan por los Pobres de Parentela misma, y los mas que están empadronados no lo necesitan, y se les da, y ahora esta todo corrompido, y que de este producto, y otros de que se puede hechar mano (sin gravar en nada este Pueblo) se conseguirian los fines no comentados de dos Maestros, uno de priemerias letras, y otro de latinidad.

Referències bibliogràfiques

- BOVER DE ROSSELLÓ, J. M. 1976. Biblioteca de escritores baleares. Barcelona; Sueca: Curial. 2v.
- CANGA ARGÜELLES, J. 1980. Suplemento al Diccionario de hacienda con aplicacion a España. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales. pàg. 141-144. Reimpresió precedida d'un estudi de J. Fontana a partir de l'edició original publicada a Madrid: Imprenta de la Viuda de Calero, 1840.
- ESCUDERO, J. A. 1999. "El ministerio de hacienda y la reforma de Soler (1800)". A ESCUDERO, J. A. Administración y Estado en la España Moderna. Junta de Castilla y León. Consejería de Educación y Cultura, pàg. 235-240.
- FERRER FERRER, J. M. 1974. "Un documento inédito de 1798 de Miguel Cayetano Soler". Eivissa 1974, núm. 4, pàg. 30-37.
- GARCÍA SANZ, A. 1983. La respuesta de los interrogatorios de población, agricultura e industria de 1802. Pamplona: Laser. 175 pàg.
- JUAN VIDAL, J. 1979 "Técnicas, rendimientos y productividad agrícola en la Mallorca Moderna". A La economía en la historia de España. Madrid: Alfaguara, pàg. 47-56.
- LIABRÉS BERNAL, J. 1958-1971. Noticias y relaciones históricas de Mallorca : siglo XIX. Palma de Mallorca: Sociedad Arqueológica Luliana. 5 v.
- MACAVICH, I. 1966. Historia de Ibiza. Palma de Mallorca. Vol 1, pàg. 510-522
- MATILLA TASCÓN, A. 1960. [Introducción]. A La economía española según el Censo de Frutos y Manufacturas de 1799. Madrid: Fábrica Nacional de Moneda y Timbre, XXIV pàg.
- MARTÍNEZ DE CODES, R. M. 1998. "La contribución de un mallorquín, Miguel Cayetano Soler, al proceso desamortizador de la monarquía hispánica". Actas del VII Congreso Internacional de Historia de América. Zaragoza, pàg. 473-489.
- MOREY TOUS, A.
- 1999a. L'abast de la propietat amortitzada a Mallorca al final de l'antic règim : les dades del Pla dins el conjunt de l'illa. Terceres Jornades d'Estudis Locals. Mallorca: Mancomunitat del Pla, pàg. 19-27.
- 1999b. Noblesa i desvinculació a Mallorca als segles XVIII i XIX. Barcelona: Universitat de les Illes Balears; Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 454 pàg.
- OLIVER, M. dels S. 1982. Mallorca durante la primera revolución (1808-1814). 2a. ed. Palma: Luis Ripoll. 3v. Ed. facsímil de l'edició de 1901.
- PÉREZ PICAZO, M. T. 1985. El interrogatorio de 1803 en la región murciana. Áreas. 1985, núm. 5, pàg. 136-168.
- SALVÀ, J. 1977. Don Miguel Cayetano Soler y sus ascendientes. BSAL. 1977, vol. 35, núm. 826-27, pàg. 334-364.
- SEGURA, A., SUAU, J. 1981. Aproximació a l'estudi de la pagesia mallorquina al primer terç del segle XIX. BSAL. 1981, núm. 28, pàg. 393-437.